

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Verijärve maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

„Looduskaitseseaduse“ § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ning kehtestada ala kaitsekord.

Verijärve maastikukaitseala puhul on tegemist praeguse Verijärve maastikukaitseala territooriumiga, mida käesolev kaitse-eeskirja eelnõu kohaselt laiendatakse Kirsi (91804:003:0490) ja Väike-Kirsi (91804:003:3310) kinnistute ulatuses. Verijärve maastikukaitseala territoorium võeti kaitse alla Võru RSN Täitevkomitee 30. märtsi 1962. a otsusega nr 33 «Looduskaitse ja kultuurimälestiste kaitse korraldamisest Võru rajoonis» kohaliku tähtsusega veekogu baasil. Võru RSN Täitevkomitee 17. mai 1985. a otsusega nr 149 «Võru rajooni looduskaitse objektide arvelevõtmise ja mahakandmise kohta» muudeti Verijärv koos parkmetsaga kaitstavaks maastiku üksikelemendiks. Vabariigi Valitsuse 18. oktoobri 2000. a määrusega nr 337 moodustati kaitstava maastiku üksikelemendi baasil Verijärve maastikukaitseala.

Lähtudes kehtivas kaitse-eeskirjas sätestatud kaitse-eesmärkide rõhuasetuse muutustest ja asjaolust, et kehtiv kaitsekord ei taga kõigi nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaikade kaitset, on algatatud kõnealuse kaitse-eeskirja uuendamine. Kaitse-eeskirja uuendamisel on arvestatud ka Veepoliitika Raamdirektiivist (VRD) tulenevate nõuetega. Riigimetsa osas (QB211 e.9 ja 10), mis vastab elupaigatüübile vanad loodusmetsad (9010*) ning millel kehtib hetkel piiranguvööndi kaitserеžiim, ei ole tagatud antud hetkel juriidiline kaitse. Riigimetsa kvartalil QB211 eraldustel 9 ja 10 on lisaks määratud vääriselupaiga tingimustele vastavad kooslused (VEP nr 132187). Erametsa osas kaitse elupaigatüübile 9010 puudub. Elupaiga 9010 osakaal aga, mis jääb eramaale, on väike (0,4 ha). Eramaa hõlmamisel sihtkaitsevööndisse, piiritlemise põhimõtete tõttu, peaksime range kaitse alla võtma suure osa eramaast (2,7 ha), mille looduskaitseelised väärtused on madalad. Arvestades ka eramaale jääva elupaigatüübi 9010 vastava koosluse esinduslikkust pole põhjendatud kange kaitserеžiimi laiendamine eramaale. Arvestades eelpooltoodud on sihtkaitsevöönd moodustatud ainult riigimetsamaale kvartali QB211 eralduste 9, 10 ning 11 baasil. Sihtkaitsevööndi loomist antud kujul pooldab ka ekspert.

Kaitseala laiendatakse, et vältida sobimatut kinnisvaraarendust kõnealuses laienduse osas. Linnalähedase looduskauni koha tõttu, on elanike huvi rajada Verijärve kaldale elamuid, mis maastikukaitse seisukohast on aga lubamatu. Verijärve MKA jääb riiklikult ja maakondlikult tähtsate rohekoridoride alade hulka ning kuulub vastavalt Võru maakonna teemaplaneeringule väärtuslike maastikke hulka, mistõttu ekspert leiab, et inimasustuse suurendamine (asustuse tiheduse suurendamine, uuselamute rajamine) järve vahetus läheduses ei tohiks olla lubatud. Kontrollimaks elamuehitust Verijärve vahetus läheduses, kaitseala laiendatakse kirdenurgas 3,1 ha ulatuses.

Kaitseala asub Võru maakonnas Võru vallas Kose alevikus ja Verijärve külas.

Esitatava Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Põlva-Valga-Võru regiooni kaitse planeerimise spetsialist Taavi Tattar (53603820, taavi.tattar@keskkonnaamet.ee), eelnõuga kavandatud kitsenduste vajalikkust, „Looduskaitseadusele“ vastavust ja seletuskirja nõuetekohast vormistust kontrollis Keskkonnaministeeriumi spetsialist Eelnõu keeletoimetaja oli eelnõu õigusekspertiisi on teinud õigusosakonna jurist

2. Eelnõu sisu

Kaitseala eesmärk on kaitsta Verijärve, teda ümbritsevat kultuur- ning loodusmaastikku, ohustatud, haruldasi ja kaitsealuseid liike. Sealhulgas elupaigatüüpe ja liike, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisa ning II lisa ja mis on ühtlasi II ja III kaitsekategooria kaitsealused liigid. Need II lisa liigid on palu-karukell (*Pulsatilla patens*), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealune liik ja karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), mis on ühtlasi III kategooria kaitsealune liik. Kaitstavad elupaigatüübid on: vanad loodusmetsad (9010*) (sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt loodusdirektiivi lisale I, kusjuures * on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid), vähe- kuni kesktoitelised järved (3130) ja okasmetsad moreenkõrgendikel (9060). Kaitse-eesmärgid sobivad ka VRD sätestatuga.

Veel kasvavad kaitsealal III kaitsekategooriasse kuuluvad taimeliigid nagu roomav öövilge (*Goodyera repens*) ja kahelehine käokeel (*Platanthera bifolia*). Eelpoolmainitud kaitsealuste taimeliikide ja teiste looma ja seeneliikide välja toomist ei peeta põhjendatuks, sest alal kehtestatav kaitsekord peaks tagama kõigi siinsete loomade, taimede ja seente kaitstuse. Seda nii kaitsealal esinevate kui ka seni meile veel teadaolematute liikide osas. Eraldi kõnealuste liikide rõhutamist kaitse-eesmärgis eelnõu koostaja ei pidanud vajalikuks.

Kaitseala on tsoneeritud vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele üheks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Sihtkaitsevöönd on vajalik kõrge loodusväärtusega vana loodusmetsa ning kaitsealuste liikide kaitseks.

Kaitse-eeskirjaga on inimestel on lubatud viibida, pidada jahti, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal viibimine on lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseaduses» sätestatut. Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud töödel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning liinirajatiste hooldamiseks vajalikel töödel, maatulundusmaal metsa- või põllumajandustöödel ning õuemaal. Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud ainult kohtades, mis on selleks ette valmistatud ning mille kaitseala valitseja on kooskõlastanud ja tähistanud. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku loal. Kaitsealal on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Käesolevas lõigus nimetatud tegevused ei takista seatud kaitse-eesmärkide saavutamist ning on osalt juba reguleeritud teiste kehtivate seadusaktidega.

Kaitsealal ei või ilma valitseja nõusolekuta muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, väljastada metsamajandamiskava, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, anda nõusolekut

väikeehitise ehitamiseks, anda projekteerimistingimusi, anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee-erikasutusluba või ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks. Selleks et kaitseala valitseja omaks ülevaadet, oskaks otstarbekamalt planeerida kaitset ning saaks suunata kaitsealal planeeritavaid ja teostatavaid tegevusi, on kõnealuses lõigus loetletud tegevused vaja kooskõlastada kaitseala valitsejaga.

Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud looduslike koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on Erätsaare sihtkaitsevööd, mille pindala on 11,6 ha ning mis moodustab 14 % kaitseala pindalast. Sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on vana loodusmetsa arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, välja arvatud kaitse-eeskirjas § 4 ja §9 toodud tegevused ning uute ehitiste püstitamine, välja arvatud selle määruse §9 lubatud tegevused. Sihtkaitsevöönd hõlmab endas sisuliselt kogu metsaala, mis vastab nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas toodud elupaigatüübi kriteeriumile vanad loodusmetsad (9010*). Elupaigatüüp vanad loodusmetsad moodustab kogu sihtkaitsevööndi pindalast 99 %. Kõnealuse elupaigatüübi soodsa seisundi tagamiseks, tuleb lõpetada nende metsade majandamine, mistõttu näeb ka kaitsekord ette protsessi kaitset.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud rajatiste püstitamine ja hooldamine õppe- ja matkaradadel kaitseala tarbeks. Arvestades Verijärve maastikukaitseala suurust ja paiknemist (linnalähedane kaitseala, mistõttu omad suurt tähtsust ka puhkemajanduslikust aspektist), on väga oluline kvaliteetne külastuskorraldus, et minimeerida kontrollimatu külastuse negatiivseid mõjusi kaitseväärtustele. Samuti on kaitseala oluline loodushariduslikult, mis eeldab aga teatava inventari olemasolu kaitsealal.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate teede hooldustööd. Sihtkaitsevööndi alale jäävad mõningad pinnasteed, mida peaks kohati hoidma lahti loodushariduslikel põhjustel. Seetõttu lubataksegi teede hooldustöid.

Kaitsealal on Verijärve piiranguvöönd, mille kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse, maastikuilme ning põllu- ja rohumaade säilitamine ja liikide elupaikade kaitse.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades antud kaitse-eeskirjaga sätestatud kitsendusi. Piiranguvööndis on lubatud alla 20 m² ja kuni 4 m kõrguste rajatiste püstitamine õuealal ning karjaaedade rajamine. Antud tegevused ei sea ohtu kaitse-eesmärkide täitmist ning samas pole ka mõistlik maaomanikelt nõuda iga karjaaja või mõne muu väikerajatise püstitamiseks õuealale küsida kaitseala valitseja poolset nõusolekut. Vastasel juhul tekitaksime asjatut bürokraatiat ja raiskaksime oma ametnike ajalist ressursi ebaoluliste asjade peale.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud uute ehitiste püstitamine õuemaal. Uute ehitiste rajamist väljapoole õuemaad, käesoleva kaitse-eeskirja eelnõu ei luba. Tuginedes Age Alasi tehtud uuringule, on kaitseala asustusstruktuur säilinud praegusel kujul muutumatuna alates 1920 – 30-ndatest, mis on selle ala eriline väärtus ning vajaks ka edaspidi säilitamist. Seega ei peeta ka vajalikuks uute ehitiste rajamist väljapoole õuemaad. Antud piirangut toetab ka ekspert.

Maastiku ilme taastamiseks ning vaadete avamiseks on piiranguvööndis lubatud raadamine piiranguvööndi põllumajandusmaadel. Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud rajatise püstitamine ja hooldamine õppe- ja matkaradadel kaitseala tarbeks

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, maavara kaevandamine, biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine looduslikul rohumaal, metsamaal ning haritavaal maal veekogule lähemal kui 25 meetrit, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine, liigilise ja vanuselise mitmekesisuse vähendamine. Eelpool loetletud tegevused ohustavad otseselt kaitse-eesmärkide täitmist.

Samuti piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Juhul, kui pinnas seda võimaldab, võib kaitseala valitseja lubada puidu kokku- ja väljavedu kuiva ilmaga. Antud kaitseala puhul on valdavalt tegemist kuivade liivaste pinnastega, kus pinnasekahjustuste tekkimise oht puidu kokku- ja väljaveol on suhteliselt madal. Seega ei ole mõistlik liigselt kitsendada puidu kokku- ja väljavedu.

Nagu juba eespool mainitud sai, on kaitsealal oluline tähtsus Võru linna ja Kose aleviku elanikele puhkemajanduslikust . Arvestades kaitseala suurust ja metsade paiknemist ning ulatust ei ole neid metsi seetõttu otstarbekas majandada uuendusraietega, mida toetab ka ekspert. Seetõttu on piiranguvööndis keelatud uuendusraie. Piiranguvöödi metsi tuleks majandada puhkemajanduslikel, esteetilistel eesmärkidel.

Kaitseala tüübiks on valitud maastikukaitseala, kuna põhiliseks kaitseala väärtuseks on Verijärv ning teda ümbritsev kultuur- ning loodusmaastik.

Piiranguvööndi vaadete ning põllu- ja rohumaaade esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik niitmine, loomade karjatamine, puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine.

Kaitseala kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid kaitseväärtusi ja kaitse-eeskirja tsoneeringule ja kaitsekorrale koostatud eksperdiarvamust. Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud sellises ulatuses, et need tagaks kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamise ja kaitseväärtuste säilimise.

Verijärve maastikukaitseala pindala on 81,26 hektarit, sellest eramaad 35,7 hektarit, jätkuvalt riigi omandis olevat maad 2,96 hektarit ja riigimaad 42,6 hektarit.

3. Maaomanike seisukohad

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Kaitseala kaitsekorra kavandamisel on lähtutud „Looduskaitseaduses“ esitatud nõuetest ning arvestatud vastavust Euroopa Ühenduse õigusele, eelkõige nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta. Verijärve maastikukaitsealale jääv Verijärve loodusala on Vabariigi Valitsuse 2004. a 05. augusti korralduse nr 615-k "Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri" lisa 1 punkti 2 alapunkti 468 kohaselt määratud Natura 2000 võrgustiku alaks.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse jõustumisele peab järgnema erinevate maamaksumäärade kinnitamine, mis tuleneb määrusega kehtestatavatest majanduspiirangutest. Sellega korrigeeritakse ühtlasi valdade eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust.

Määruse jõustumine ei too kaasa uute organisatsioonide moodustamist.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub “Riigi Teataja seaduse” § 5 lõikes 5 sätestatud ajal.

7. Eelnõu koostöölastamine

Jaanus Tamkivi
Minister